

29. Токмань Г. Сучасні навчальні технології та методи викладання української літератури / Ганна Токмань // Дивослово. - 2002. - № 10. - С. 39-45.
30. Демиденко Т.М. Підготовка майбутніх учителів трудового навчання до інноваційної педагогічної діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. - Черкаси, 2004. - 223 с.
31. Шпак І. Інновації, педагогічні технології та якість освіти в підготовці викладачів-економістів / І. Шпак // Гуманізація навчально-виховного процесу : зб. наук, праць. - Вип. LI. - Слов'янськ. - 2010. - С. 115-121.

УДК 37.013.42

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

Онипченко О.І., к. пед. н., доцент

Харківський гуманітарно-педагогічний інститут

У статті проаналізовані новітні форми діяльності сучасного волонтерського руху у сфері профорієнтаційної роботи, показані види роботи та цільові групи цього напрямку. Автором розглядаються інноваційні виховні засоби пропагування здорового способу життя учнівської та студентської молоді через форум-театр.

Ключові слова: волонтерський рух, профорієнтаційна діяльність, здоровий спосіб життя, форум-театр.

Онипченко О.И. ИННОВАЦИОННЫЕ ФОРМЫ ВОЛОНТЕРСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БУДУЩИХ СОЦИАЛЬНЫХ ПЕДАГОГОВ / Харьковский гуманитарно-педагогический институт, Украина.

В статье проанализированы новые формы деятельности современного волонтерского движения в сфере профориентационной работы, показаны виды работ и целевые группы этого направления. Автором рассматриваются инновационные воспитательные мероприятия по пропаганде здорового образа жизни ученической и студенческой молодежи.

Ключевые слова: волонтерское движение, профориентационная деятельность, здоровый образ жизни, форум-театр.

Onipchenko O.I. THE MODERN FORMS OF WORKS IN PRACTICAL WORK IN THE PROCESS OF PREPARING SOCIAL PEACOCKS WITH HELP OF VOLUNTEERS MOVEMENT / Kharkov humanistic-pedagogical institute, Ukraine.

This article deals with new spheres of activities of mordent volunteers movement in the professional-oriented work. The article throws light on the forms of work in this sphere. The author throws light on mordent forms which tell about healthy style of life throw pupil's life and students throw forum-theatre.

Key words: volunteers movement, professional-oriented work, healthy style of life throw pupil's life, forum-theatre.

Аналіз численних праць науковців з питань організації соціально-педагогічної діяльності засвідчує, що в Україні волонтерський рух серед молоді набув масового характеру в різних сферах суспільного життя, зокрема в освіті, охороні здоров'я, у соціальному захисті населення тощо. Виникнення та розповсюдження волонтерського руху є проявом глобалізаційних процесів, що відбуваються в сучасному суспільстві. Люди прагнуть об'єднуватись та безкорисно працювати на благо конкретної особистості або громадськості в цілому. Проблеми сучасного суспільства – соціальне сирітство, безпритульність, дитяча проституція, алкоголізм, наркоманія тощо, зумовили необхідність підготовки та виховання особистісних якостей майбутніх фахівців соціальної сфери волонтерської діяльності.

В Україні волонтерський рух – одна з найефективніших форм роботи з різними категоріями клієнтів. Він є невичерпним джерелом набуття громадянської освіти, дає людині можливість реалізувати себе в служінні суспільству. Велика кількість громадських організацій поєднує молодих людей, які на добровільних засадах беруть участь у соціальних програмах щодо попередження негативних явищ у молодіжному середовищі та надання допомоги іншим в їх розвитку, соціальному становленні, інтеграції у суспільство тощо. Така діяльність потребує від добровольців не лише бажання та наявності вільного часу, а й певних знань з психології, соціальної педагогіки, соціології, медицини, юриспруденції тощо; волонтери повинні володіти навичками спілкування з різними прошарками населення, знайомитись із кращим, як вітчизняним, так і зарубіжним досвідом роботи.

Роль волонтерства в соціальній сфері визнана на державному рівні, що знаходить своє підтвердження в низці законодавчих документів, зокрема в Законах України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю»,

«Про соціальні послуги», у яких добровільна праця волонтерів визнається як необхідна та суспільно корисна.

Деякі аспекти діяльності волонтерів розкриті в працях вітчизняних науковців. Так, у роботах І. Звереві, Г. Лактіонової, С. Савченка, С. Харченка, обґрунтовано роль волонтерства як складової соціально-педагогічної роботи з молоддю. У дослідженнях О. Безпалько, Р. Вайноли, Н. Заверико, А. Капської, Н. Комарової, В. Петровича розкрито технології залучення та підготовки молоді до волонтерської діяльності. Особливості роботи волонтерів у центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді висвітлено в працях О. Кузьменка, Н. Романової, С. Толстоухової та інших. Волонтерство як складова соціально-педагогічної діяльності молодіжних організацій обґрунтовано в працях Ю. Поліщука. Як фактор професійного становлення майбутніх соціальних педагогів розглядають волонтерство З. Бондаренко, Л. Міщик, В. Поліщук [3].

Аналіз багаторічного досвіду доброчинності та волонтерства подано у численних роботах російських дослідників, зокрема О. Акімової, О. Абросимової, Л. Вандишевої, Я. Лятюшина, О. Митрохиної, В. Митрофаненка, О. Морова, Г. Олениної, М. Слабжаніна тощо, а також інших зарубіжних авторів, зокрема Р. Гарбера, Д. Джекінса, В. Дюбуа, Е. Енвал, Г. Каргер, Р. Лінч, С. Маккарлі, Д. Мак Гілл, С. Мудеризоглу, Р. Рамзей, А. Курене, Е. Уошл [3].

Сьогодні гостро постає необхідність розробки і впровадження конкретних дій економічного, правового, просвітницького та виховного характеру, спрямованих на покращення здоров'я підлітків і молоді, актуалізацію освітніх можливостей волонтерського руху, який ми хочемо розкрити на прикладі волонтерського загону Харківського гуманітарно-педагогічного інституту.

Мета статті – показати різноманітні форми діяльності волонтерського загону названого навчального закладу, ознайомити з новими сферами та формами діяльності волонтерів.

Робота волонтерського загону полягає в обґрунтуванні важливості та ефективності здійснення просвітницької діяльності щодо популяризації здорового способу життя підлітків і молоді як необхідної складової життєвого самовизначення, створення умов для формування здорового способу життя, усвідомлення цінностей здоров'я.

Серед завдань слід зазначити: сприяння розвитку пізнавального кругозору підлітків стосовно актуальних для їхнього віку тем; розкриттю індивідуальності підлітків, формування навичок самовираження та власної позиції в системі життєвих цінностей; формування навичок спілкування, толерантного ставлення та ефективної взаємодії з оточуючими тощо.

Волонтерським загоном налагоджена співпраця з Червонозаводською районною організацією Товариства Червоного Хреста України, з відділом освіти Червонозаводського району м. Харкова, з науково-дослідним інститутом охорони здоров'я дітей та материнства ім. Н.К. Крупської.

Студенти-волонтери беруть участь у реалізації волонтерських ініціатив у межах державних та обласних програм, спрямованих на охорону здоров'я, профілактику соціальних проблем серед населення, дитячої бездоглядності та безпритульності: участь у здійсненні Міжнародного проекту «Покращання якості соціальних послуг дітям та сім'ям у громаді»; в межах співпраці з Червонозаводською районною організацією Товариство червоного хреста України – участь в акціях пропаганди здорового способу життя. Крім того, волонтери виявили ініціативність у заходах, присвячених Усесвітньому дню боротьби зі СНІДом, Усесвітньому дню боротьби з туберкульозом; активно працювали під час проведення акцій милосердя та доброчинності «Подаруй дитині іграшку!», «Від серця до серця», спрямованих на здійснення матеріальної та моральної підтримки дітей, позбавлених батьківського піклування, та дітей з вадами здоров'я.

У межах державної програми «Діти вулиці», за завданням Центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді брали участь у проведенні рейдів щодо виявлення дітей, які не відвідують школи, займаються жебрацтвом, живуть у неблагополучних сім'ях.

Майбутні соціальні педагоги традиційно беруть участь у святкових акціях, присвячених Дню захисту дітей для вихованців Курязької колонії ім. А. С. Макаренка, дітей, які проходять лікування на базі Інституту Охорони Материнства та Дитинства м. Харкова, дитячого відділення обласної психіатричної лікарні № 9, а також в акціях ушанування ветеранів на базі Обласного шпиталю ветеранів Великої Вітчизняної війни.

Спільно з ЦСССДМ студенти проводять серед дітей тестування, анкетування, вікторини для виявлення їхніх соціальних проблем, у позааудиторний час допомагають в організації виховних соціально-спрямованих заходів у ЗОШ I–III ступенів, прийомнику-розподільнику для неповнолітніх дітей м. Харкова, санаторіях-профілакторіях, в інтернатних закладах міста та області, де навчаються діти з вадами здоров'я.

Серед різноманітних сфер діяльності, яку здійснювали волонтери Харківського гуманітарно-педагогічного інституту, варто зазначити, що майбутні соціальні педагоги останнім часом стали приділяти увагу питаннями професійної орієнтації дітей як чинника їхньої соціалізації, у зв'язку з чим активно здійснюють волонтерську роботу у профорієнтаційній сфері.

Як відомо, рано чи пізно всім доводиться стояти на роздоріжжі професійного спрямування, але більшість вагається щодо правильності та «популярності» обраної професії. За результатами соціологічних досліджень, з приводу цього питання, практично третина випускників загальноосвітніх навчальних закладів обирає собі професію стихійно, без всебічного аналізу реальних і потенційних ресурсів, оцінювання власних можливостей, корекції своїх фахових уподобань з довготривалими тенденціями кон'юнктури професій [2].

Будучи зацікавленими питаннями профорієнтаційної роботи, у 2008 року волонтери Харківського гуманітарно-педагогічного інституту стали учасниками пілотного проекту Обласного центру зайнятості «Волонтерський рух «Твої обрії», у межах якого проводяться профорієнтаційні заняття серед учнівської молоді ЗОШ, учнів інтернатних закладів м. Харкова, Харківської та інших областей.

За завданням Харківського обласного центру зайнятості сумісно зі студентами-волонтерами нашого навчального закладу розроблено, апробовано та постійно проводиться комплекс соціально-педагогічних занять з професійної орієнтації учнів:

- ✓ урок 1 – «Мої бажання», мета: донести учням сутність поняття профорієнтації; допомогти зробити свідомий, правильний вибір з урахуванням власних особистісних характеристик, сформувати в школярів психологічну готовність до праці;
- ✓ урок 2 – «Мої можливості», мета: сформувати в учнів практичні навички адекватної самооцінки своїх можливостей; довести до школярів важливість правильної оцінки своїх можливостей під час вибору професії;
- ✓ урок 3 – «Що я знаю про світ професій», мета: дати учням уявлення про види класифікацій професій, сформувати навички адекватної оцінки своїх можливостей при виборі професії;
- ✓ урок 4 – «Професії та їх класифікація», мета: дати учням уявлення про види класифікацій професій, про професії, що користуються попитом на сучасному ринку праці;
- ✓ урок 5 – «Мій погляд у майбутнє», мета: зорієнтувати учнів щодо актуальної потреби у робітничих професіях; сформувати в учнів практичні навички планування професійної кар'єри [2].

Заняття мають яскраво виражений естетико-виховний характер, сприяють розвитку творчих здібностей учнів, дозволяють їм оцінити власні можливості в професійній сфері та здійснити вибір професії на основі розуміння креативної складової власної особистості.

Студенти-волонтери спільно з Обласним центром зайнятості під час проведення профорієнтаційної роботи роблять усе можливе, аби допомогти молоді правильно обрати професію та бути затребуваним на ринку праці. З цією метою проводяться групові профорієнтаційні заходи, зустрічі, бесіди, ярмарки вакансій, діагностичні тестування тощо.

У 2009 році в літніх оздоровчих таборах стартував проект «Велика перерва», під час якого спеціалісти з профорієнтації та волонтери інформують дітей про світ професій. Так, влітку протягом червня-серпня 2009 року було відвідано 22 дитячі оздоровчі табори Балаклійського, Валківського, Зміївського, Ізюмського, Куп'янського, Харківського, Чугуївського районів тощо, де профорієнтаційними послугами було охоплено близько 2900 дітей, серед яких понад 400 осіб з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Таким чином, волонтери відіграють важливу роль в організації профорієнтаційної роботи, відвідуючи школи, інтернатні заклади та літні табори, проводячи семінари-тренінги, рольові ігри. До того ж завдяки профорієнтаційній роботі з підлітками волонтери отримують унікальний практичний досвід, навички проведення тренінгової та діагностичної роботи для подальшого використання безпосередньо під час професійної діяльності.

Слід зазначити ще один напрям студентської волонтерської діяльності нашого навчального закладу – форум-театр.

Як відомо, форум-театр – це методика, яка останнім часом набула поширення в Україні, хоча вона давно й ефективно використовується в половині країн світу як засіб зробити суспільство щасливішим, як спосіб відкриття самого себе та інших, визначення та вираження наших бажань. Цей інноваційний засіб є мовою, яка допомагає зрозуміти й розвинути емоційні сфери свідомості і виробити креативний підхід до позитивного вирішення проблем [5].

Зазначимо, що на базі Харківського гуманітарно-педагогічного інституту під керівництвом викладачів кафедри соціальної педагогіки О. Онпиченко та Ю. Чернецької та представника студентського самоуправління, головного режисера-сценариста Ю. Липової, студентами – майбутніми соціальними педагогами, створено власний форум-театр, як інноваційний виховний засіб, що сприяє формуванню професійної компетентності соціальних педагогів, особистісному самовираженню, саморозвитку, самореалізації та пропагуванню здорового способу життя серед молоді.

За два роки існування театру студентами були виконані постанови на теми «Проблема наркотиків серед молоді та шляхи їх вирішення», «Суїцид: шляхи розв'язання проблеми», розробляються нові сценарії та постанови. Спектаклі демонструються під час науково-практичних конференцій, зустрічей з представниками центру ресоціалізації наркозалежної молоді «Твоя перемога», І туру олімпіади з соціальної педагогіки тощо.

Цінним, на наш погляд, є те, що форум-театр як творчий метод має обширну сферу використання: від профілактики молодіжної злочинності до екологічної тематики. Зміст самого спектаклю може бути коротко описаний як засіб створення вистав на основі персонального досвіду конкретної людини і його соціального світогляду.

Темами вистав форум-театру можуть бути найрізноманітніші проблеми суспільства: стосунки між членами сім'ї, співробітниками, представниками різних націй, культур, релігій, проблеми ВІЛ-інфікованих, людей з обмеженими можливостями, питання, що стосуються здорового способу життя, наркоманії, алкоголізму, торгівлі людьми тощо.

Завдання форум-театру залежать від цільової групи учасників, з якою ми працюємо, та від завдання, поставленого перед конкретним заходом, для якого обирається техніка проведення форум-театру:

1. Використання форум-театру, як метод спільного пошуку шляхів вирішення негативних явищ у суспільстві.
2. Залучення аудиторії до спільної співпраці з метою подолання соціальних проблем.
3. Попередження потрапляння людини в проблемні ситуації та моделювання можливих шляхів виходу із цієї ситуації, у якій опинилася пригноблена людина, – через надання їй інформації та набуття навичок вирішення проблеми, використання досвіду інших людей і підключення можливостей власного емоційного інтелекту.
4. Працюючи з групою пригноблених людей – допомогти пригніченій людині знайти вихід з важкого положення, побачити нові шляхи вирішення проблеми.

Бажаним результатом форум-театру для вирішення проблем може бути придбання пригніченою людиною навичок безпечної поведінки та прийняття найбільш вдалих рішень для протидії пригніченню, або надання корисної для пригнобленої людини інформації (правової, медичної тощо) і передачі їй досвіду [5].

Етапи здійснення постанови форум-театру:

1. Підготовчий (вибір проблеми, спираючись на реальні історії; створення сюжету сценарію; репетиція мізансцен; аналіз та корегування вистави).
2. Організаційний (робота з аудиторією; повідомлення проблеми; залучення акторів, розподіл ролей; створення та показ форум-спектаклю).

У ході роботи театру отримуємо такі результати заходів:

1. Придбання волонтерами та їх клієнтами навичок безпечної поведінки та прийняття найбільш вдалих рішень.
2. Надання корисної інформації (правової, медичної тощо) неблагополучним верствам населення і передача їм позитивного соціального досвіду.
3. Отримання людиною, що знаходиться в проблемній ситуації, нового досвіду для вирішення даної проблеми.
4. Обговорення та спільний пошук шляхів вирішення соціальних проблем волонтерами та їх клієнтами.

Відзначимо, що наші студенти, активно співпрацюючи з Обласним центром зайнятості стосовно профілактичної роботи з молоддю, що навчається в різних навчальних закладах, неодноразово запрошувалися для показу своїх вистав (Харківський індустріально-педагогічний технікум, Харківський фармацевтичний коледж тощо).

Під час проведення профілактичної роботи засобами форум-театру, ми ставимо за мету допомогти людині знайти вихід з важкого становища, побачити нові шляхи вирішення проблеми.

Засоби, що застосовуються в форум-театрі, створюють у групі атмосферу безпеки, самоповаги, активності – атмосферу, що сприяє емоційному розвитку кожного учасника і кожної учасниці. Для досягнення цієї мети форум-театр застосовує техніку, яка використовується у тренінгових програмах: роботу в колі; відкритий простір; контракт-правила; обговорення; рольові ігри; індивідуальну роботу; роботу в малих групах; застосування вправ, ігор, спрямованих на покращення психологічної атмосфери в групі, отримання досвіду і просування вперед; активне слухання. До того ж, інтерактивний театр за два роки практичної роботи надав можливість нашим волонтерам-акторам оволодіти суто театральними техніками: виразною мовою; сценічним рухом; акторською майстерністю.

Таким чином, залучення студентів до нових сфер та інноваційних форм волонтерської діяльності сприяє активізації їх особистісного розвитку, набуттю професійних знань та вмінь, формуванню активної громадської позиції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волонтерський рух в Україні: тенденції розвитку / [Вайнола Р.Х., Капська А.И., Комарова Н.М. та ін.]. – К. : Академпрес, 1999. – 112 с.
2. Крок за кроком до майбутньої професії: практичний посібник для волонтерів. – Харків, 2009. – 94 с.
3. Лях Т.Л. Соціально-педагогічна діяльність студентських волонтерських груп : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Лях Тетяна Леонідівна. – К., 2009. – 304 с.
4. Підготовка волонтерів та їх роль у реалізації соціальних проектів / [під заг. ред. І.Зверевой, Г.Лактінової]. – К. : Науковий світ, 2001. – 53 с.
5. Форум-театр: формула виходу з кризи: навч.-метод. посіб. для бажаючих створити форум-театр / [Л. Гук, М. Григоріва, Д. Доусет та ін.]. – К., 2007. – 68 с.

УДК 378.937:378.147.15

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ В УМОВАХ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ

Пономаренко О.В., к. пед. н., доцент

Запорізький національний університет

У статті розкриваються особливості педагогічної підготовки майбутніх учителів в умовах кредитно-модульної системи навчання. Надається аналіз інноваційних технологій, які розробляються та використовуються у Запорізькому національному університеті з метою забезпечення якості професійної підготовки майбутніх вчителів.

Ключові слова: професійна підготовка, навчально-виховний процес, інноваційні технології.

Пономаренко О.В. ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ В УСЛОВИЯХ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЙ СИСТЕМЫ ОБУЧЕНИЯ / Запорожский национальный университет, Украина.

В статье раскрываются особенности педагогической подготовки будущих учителей в условиях кредитно-модульной системы обучения. Предоставляется анализ инновационных технологий, которые разрабатываются и используются в Запорожском национальном университете с целью обеспечения качества профессиональной подготовки будущих учителей.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, учебно-воспитательный процесс, инновационные технологии.

Ponomarenko O.V. INNOVATIVE TECHNOLOGIES OF PREPARATION OF FUTURE TEACHERS IN THE CONDITIONS OF CREDIT-MODULE DEPARTMENTAL TEACHING / Zaporizhzhya national university, Ukraine

In the article the features of pedagogical preparation of future teachers open up in the conditions of the credit-module departmental teaching. The analysis of innovative technologies which are developed and used in the Zaporozhzhya national university with the purpose of providing of quality of professional preparation of future teachers is given.

Key words: professional preparation, educational process, innovative technologies.

Процес європейської інтеграції дедалі помітніше впливає на всі сфери життя держави, не оминув він і вищої освіти. Відтак, Україна чітко визначила орієнтири на входження в освітній та науковий простір